

Guri Hjeltnes' bok om krigsseilerne:



Av ANNEMOR MØST og BJØRN REESE (foto)

De aller fleste norske krigsseilere klarte seg godt etter krigen. Med boken

«Sjømann – lang vakt» som kommer nå i høst,

slår Guri Hjeltnes hull på myten om at alle sammen endte som uteliggere med alkoholproblemer.

– Selvfølgelig var det en tung overgang fra krig til fred for mange, og en del klarte ikke den overgangen, sier hun.

– Men under arbeidet med boken har jeg truffet utallige krigssellere som klarte seg veldig bra, og som fortsatte å seile i mange år etter krigen. Jeg trives med sjøfolk, det er folk med mye kunnskap og livsertaring – og humor.

Fembindsserie

«Sjømann – lang vakt», og neste bind, «Hjemkomst og oppgjør», som kommer i 1996, er Guri Hjeltnes' bidrag til Grøndahl Dreyers fembindsserie om handelsflåten i krig.

– Trenger vi flere bøker om krigen? – Det har faktisk ikke vært skrevet så mye om handelsflåten innsats, ikke engang i de store offisielle krigsbøkene. Og jeg skriver for så vidt ikke om krigen, jeg har ikke forsøkt å bringe frem noe nytt om slaget om Atlanterhavet. Jeg setter sjøfolkene i fokus, og forsøker å fayne det positive og det livsfarlige. Det var nok av begge deler.



Slår hull på

MYTENE

Det livsfarlige har vi hørt om alle sammen. De lange turene i konvoffart over Atlanterhavet eller til Murmansk, torpederingene, farene som lurte, dramatiske flåteferder og dårlig redningsutstyr, stress og nervøsitet som la grunnlaget for senskader etter krigen, lenge før noen forstod årsaken.

Men til de positive sidene hører at krigen ble en helt særegen utdannelse for sjøfolkene. Aldri har nivået i den norske handelsflåten vært så høyt som i de siste krigsårene, da selv førsteleisaguttene fra før krigen var blitt fullbarnete sjømenn. Det kom bedre velferdstilbud i land, helsetjenesten ble bedre. Og det var ikke torpederinger hver dag.

– Det spesielle med dette arbeidet er ikke bare at jeg har skrevet om sjøfolk under krigen, men at jeg skriver om en yrkesgruppe og en næringsvei som faktisk er blitt helt borte, sier Guri Hjeltnes. – 85 000 norske sjøfolk seilte i handelsflåten i 1940 – i dag finnes det knapt en sjømann igjen.

Verket om handelsflåten er et «offisielt» verk, med Handelsdepartemen-

tet som oppdragsgiver og finansiert med forskningsmidler. Guri Hjeltnes liker ikke ordet «offisielt», og fremholder at hennes to bøker er helt hennes egne og at redaksjonskomiteen bare har vært en verdifull støtte.

Fantastisk tid

– Det har vært en fantastisk tid, sier hun. – For en gangs skyld har det vært stilt så store midler til disposisjon at jeg har kunnet reise rundt og intervju mennesker både hjemme og i utlandet. Jeg tror jeg har vært på hver eneste bar fra krigstiden i Brooklyn og på hver pub i Liverpool, og jeg har truffet utrolig mange fine mennesker. Krigsseilergenerasjonen er jo nå stort sett i 70-80-årsalderen, og de som har klart seg, har virkelig klart seg bra. Best gikk det for dem som raskt etablerte seg med familie – ko-

– Redernes rolle har vært diskutert? – Det er ikke mitt bord, det skriver Atle Thowsen om i bindet om Nortraship. Jeg har skrevet om sjøfolkene.

Det som undret meg mest, var kanskje at redningsutstyret var dårlig, at det for eksempel ikke var vann og fiskeutstyr om bord i livbåtene. Men før krigen var det jo ingen som hadde regnet med de lange ferdene i livbåter og på flåter som dessverre ble en realitet – og etter hvert bedret det seg. Blant annet ble det i løpet av krigen tatt i bruk heldekkende gummidrakter, de reddet mange liv.

– Du er født i 1953, hva var det som gjorde deg til krigshistoriker?

– Jeg regner meg ikke som krigshistoriker, det er bare blitt sånn. Da jeg studerte, var jeg mer opptatt

av eldre historie og skrev hovedoppgave om britisk sosialhistorie på 1800-tallet. Men som journalist i Arbeiderbladet laget jeg forhåndsstoff på «Holocaust»-serien om jødeforfølgelsene i TV, og etter hvert oppdaget jeg at historie var et emne som var interessant å formidle, og så fikk jeg tilbud fra forlag, og det ene fulgte det andre.

Oppgaven med å skrive om sjøfolkene under krigen ble rett og slett utlyst som et forskningsprosjekt, og Guri Hjeltnes søkte og fikk den. Nå har hun så å si levd med krigssellere og sjømenn i flere år, og er blitt stadig mer fascineret av oppgaven. Første bind går frem til D-dagen 1944, i neste bind forteller hun om sjøfolk i japansk fangenskap og om norske båter som ble internert i Nord-Afrika. Deretter følger hun krigssellerne helt hjem og forteller om den hjemkomsten som ble så vanskelig for mange.

– Og Jeg tror ikke jeg har skrevet mitt siste ord om sjøfolk ennå, sier hun. – Men foreløpig går jeg på land.

DEN NORSKE LEGION

Freiwilligen Legion Norwegen

Was haben wir gewollt ?

Es haben uns etliche russische Freunde eine Frage gestellt, die für uns freilich nicht unerwartet kam, und die sicher auch jemand hier bewegen mag: «Was habt Ihr hier eigentlich gewollt? Wieso seid Ihr, fern der Heimat, freiwillig in den Krieg gezogen?» Die Antwort: Wir sind hierher gekommen, um eine Pflicht unserem Vaterland gegenüber zu erfüllen. Andere haben die Lage anders gesehen als wir. Darüber zu urteilen, was «richtig» und «falsch» war, überlassen wir ruhigen Gewissens der Geschichte, wenn es überhaupt eine objektive Antwort auf eine so gestellte Frage geben kann.

Auch diese Antwort wird davon abhängen, von welchen Werten ausgegangen wird. Und Werte sind letzten Endes ethischer, das heisst grundsätzlich subjektiver Natur. Wir glauben, den Ruf des Gewissens zu folgen ist höchstes Gebot. Diesen Ruf sind wir gefolgt. Darum wissen wir uns auch mit jedem ehrlichen Kämpfer einer jeden Seite in soldatischer Kameradschaft innerlich verbunden.

Unser Ziel - unser Feind

Wir kamen damals nicht hierher, um gegen Russland oder sein Volk zu kämpfen. Ziel unseres Kampfes war die Vernichtung des Bolschewismus, den wir als höchste Bedrohung unserer gemeinsamen Kultur und Zivilisation ansahen.

Wir sahen das russische Volk als sein erstes Opfer an, und wollten das unsere tun, um diese tödliche Gefahr von unserer Heimat fernzuhalten und auch mitzuhelfen, die Völker zu befreien, die schon unter seiner Herrschaft litten und bluteten. Nicht Russland war unser Feind. Unsere gemeinsame Tragödie war aber, dass wir uns in diesem Kampf Söhnen Russlands gegenüber sahen, - Söhnen eines Volkes, das wir achteten und uns leid tat. Eine Tragödie unter den vielen, die die Gesichte ausmachen.